

DEFENSOR LEGIS 5/2001
Pääkirjoitus

**PÄTEVÖITYMINEN TUOMARIN AMMATTIIN – MYÖS AVOIN
URAMAHDOLLISUUS TURVATTAVA**

(Wie man sich zum richterlichen Beruf Kompetent macht – eine offene Möglichkeit für die Karriere muß versichert werden)

Tuomioistuimien soveltaa käytännön tapauksissa lainsäädäntövallan asettamia lakeja. Ihmistien, yhteisöjen ja valtioiden suhteet sekä kanssakäymisen tavat ja muodot muuttuvat nopeutuvassa tahdissa, jolloin säädännäinen sääntely laahaa usein perässä. Tällöin tuomarin tehtäväksi jää ratkaisutilanteessa luoda lain tarkempi sisältö. Yksittäisistä päätöksistä muodostuu käytäntöjä ja niistä ennustettavia tuomioita osapuolten arvioissa millaiset heidän oikeutensa ja velvoitteensa ovat kulloinkin voimassa olevassa oikeusjärjestelmässä.

Tuomioistuimilla on huomattava valta – tuomiovalta. Siten ei ole vähämerkityksellinen asia, miten riippumattoman tuomioistuinelaitoksen tuomarit rekrytoidaan ja miten huolehditaan heidän pätevyystään sekä tuomioistuinten jäsenten monipuolisesta taustakokemuksesta.

Tuomarin ura on Suomessa ollut perinteisesti lähes suljettu. Tuomareiksi on nimitetty lakimiehiä, joilla on työhistoria tuomioistuinten palveluksessa. Ulkopuolelta nimityksiä ei juuri ole tapahtunut. Viime vuosina on tosin alettu havaita, että tuomariura tulisi avata myös muissa lakimiesammateissa työskenteleville ansioituneille ja päteville lakimiehille. Tämä laajentaa tuomioistuinten kokemus- ja näkemyspohjaa, mikä on omiaan edistämään kansalaisten oikeusturvaa sekä luottamusta tuomioistuimiin.

Tuomariksi pätevytyminen toteutuu pääosin kahta vaihtoehtoa kautta. Manner-Euroopassa tuomariksi päästään hakeutumalla nimenomaisesti tuomarin tehtäviin tähtävään keskitettyyn kouluttautumiseen. Anglo-amerikkalaisessa oikeusjärjestelmässä tuomariksi siirrytään muista tehtävistä, useimmiten asianajotoiminnasta.

Oikeusministeriön tuomarikoulutustoimikunta on alkuvuonna antanut mietinnön ”Pätevytyminen tuomarin ammattiin ja tuomariyhteisön kehitys”.

Toimikunta esittää nuorille tuomarin tehtäviin pyrkiville lakimiehille tarkoitettua putkitutkintomallia. Koulutuksen ehdotettu kesto olisi useita vuosia. Osa tuomarikoulutuksesta tulisi olemaan työharjoittelua.

Pyrkimys kehittää tuomarikoulutusta ja pätevytymistä tuomarialalle on suotavaa ja välttämätöntä. Putkitutkintomalli kuitenkin vaarantaisi tuomariuran avaamisen, mikä

merkitsisi kehityksen kääntämistä taaksepäin. Pätevöitymisen tuomariammattiin täytyy olla mahdollista muutoinkin kuin varsinaisella tuomarikoulutuksella.

Tuomarikoulutus vielä itsessään ei poistaisi virkakieannon rakenteellisia ongelmia. Tuomariuran houkuttelevuutta lisäisi olennaisesti, jos alalle pyrkivälle olisi jo valintahetkellä tiedossa mahdollisuus päästä tuomarin virkaan kohtuullisen ajan kuluessa. Nykyisin vakituisen viran saaminen edellyttää keskimäärin 15-20 vuoden työskentelyä tuomioistuimessa, mihin saattaa sisältyä lukuisia lyhyitä määräaikaisia määräyksiä.

Ammattitaitoinen, pätevä ja oikeamielinen tuomarikunta – yhdistettynä samat ominaisuudet täyttävään asianajaja- ja syyttäjäkuntaan – on keskeinen oikeusturvan toimivuuden edellytys. Muun muassa tämän vuoksi kaikille toimijoille pitää tarjota jatkuvaa koulutusta.

Tuomarin uralle aikovien nuorien lakimiesten kouluttamisen rinnalla on vielä tärkeämpi huolehtia tuomioistuimissa jo työskentelevien jatko- ja täydennyskoulutuksesta. Suomalainen auskultointi-, viskaali- ja esittelijäjärjestelmä nimittäin ainakin osittain takaa sen, että tuomarivirkaan nimitettävä on tähänkin asti saanut tosiasiallisesti koulutusta tuomaritehtäviin.

Toimikunta ehdottaa tuomioistuinten harjoittelupaikkojen merkittävää vähentämistä, noin 220:stä 150:een. Auskultointipaikan saanti olisi tulevaisuudessa entistä harvemman ulottuvilla. Esimerkiksi asianajotoimistoissa todennäköisesti työskentelisi nykytilanteeseen verrattuna selvästi vähemmän tuomioistuinkokemusta omaavia asianajajia tai avustavia lakimiehiä. Tuomioistuinten toiminnan kannaltakaan ei liene myönteistä, jos asianajajakunnan kokemus tuomioistuintoiminnasta on kovin suppea.

Laadittaessa suunnitelmia tuomarikoulutuksesta ja päätettäessä valintakriteereistä tuomarin virkaan on edellä kerrottujen syiden vuoksi tarpeellista huolehtia myös siitä, että mahdollisuus avoimen uran kautta siirtyä alalle turvataan.

Matti Manner